

Bahar bulaklary -3/ powestiň dowamy

Category: Degişmeler, Hekaýalar, Kitapcy, Powestler, Sözler

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Bahar bulaklary -3/ powestiň dowamy Asyl Jemma Gofmana uly sarpa-da goýmaýanlygy bilen birlikde, onuň döredijiligini hem gyzyksyz hasaplaýar eken. Onuň hyýaly, bulaşyk hekaýalary demirgazyk häsiýetli günortaly gyzyň göwnaçyk hüý-häsiýetine bap gelmeýärdi. Ol eserlere hormat goýman: «Olaryň hemmesi erteki, çagalar üçin ýazylan zatlar» diýip, töweregindäkilere ynandyrýardy. Jemma Gofmanda inçe şahyranalygyň ýokdugyny hem, garjaşyk duýgy bilenem bolsa, aňýardy. Ýöne onuň adyny unudan bir powesti bardy welin, şony Jemma örän halapdy. Dogrusyny aýtsañ-a, gyza ol powestiň diňe başlanyşy ýarapdy, soňuny bolsa ol ýa okamandy, ýa-da okanam bolsa, unudypdy.

Eserde gürrüň bir ýaş ýigidiň süýji-köke satylýan dükanda çakdanaşa owadan grek gyzyňa gabat gelşi hakda gidýär. Gyzyň ýanynda oňa göz-gulak bolup ýören syrly, gaharjaň hem geň goja bar. Ýaş ýigit bir bakyşda gyza aşyk bolýar. Gyz edil bendilikden boşatmagyny haýyş edýän ýaly, oňa şeýle bir naýynjar seredýär welin...

Az salymlyk daş çykan ýaş ýigit yzyňa dolananda, dükanda gyza-da, goja-da gözi ilmeýär. Ol gözlege başlaýar, täzeje yzlarynyň üstünden barsa-da, olary hiç ýerden tapmaýar, hiç wagt tapyljaga-da meňzemeýär. Gözel gyz ýigit üçin ömürlük ýitene dönýär. Ýigit ilki gören naýynjar garaýşyny unutmaga özünde güýç, erk tapmaýar, ömrüniň bagt guşy bolmaly gözel hemişelik elinden gidendir diýen pikir ony jebir-jepa çekmäge mejbur edýär...

Gofman, megerem, powestini edil şol çözügüt bilen tamamlýan däldirem welin, Jemma ony öz tapan netijesi bilen gutarýandyr diýip pikir edýär, şolam aňynda galypdyr.

– Şolar ýaly sataşmak, şeýdip aýra düşmek durmuşda biziň çak

edişimizden has kân gabat gelýär – diýip, Jemma ýagdaýa öz baha berşini aýtdy.

Dymyp oturan Sanin esli wagtdan soň... jenap Klýuber hakynda dil ýardy. Häzire çenli Klýuberi ýatlamadyk kişi ilkinji gezek onuň adyny tutdy.

Süýem barmagynyň dyrnagyny çalarak dişlän Jemma nazaryny bir tarapa dikip, oýa batdy. Soňra ol ertirki gurýan gyzykly bolmaly gezelenji üçin adaglysyny öwensoň, çaltlyk bilen Sanine seretdi-de, ýene dymdy.

Sanin gürrüňi nämeden başlajagyny bilmedi.

Içerik öz galmagal-şowhuny bilen giren Emil ejesiniň oýanmagyna sebäp boldy.

Sanin onuň gelmegine begendi.

Frau Jenore kürsüden turdy. Peýda bolan Pantaleone naharyň taýyndygyny habar

berdi. Maşgalanyň dosty, ozalky aýdymçy, hyzmatçy bu öýüň nahar-şoruna-da

seredýärdi.

XIII

Sanin nahardan soňam bu ýerde galdy. Ony ýene-de aýylganç jöwza bahanasy bilen

sakladylar, yssy halys basmarlanda bolsa, akasiýanyň saýasynda kofe içip oturmak

üçin бага çagyrdylar. Sanin teklipten ýüz öwürmedi. Ýagdaý onuň göwnünden turdy. Birmeňzeş, gyzyksyz durmuş akymynyň aňyrsynda ajaýyp gözellikler gizlenip

ýatyrdy. Sanin bolşundan zyýat aýratyn bir bähbidem talap etmän, ertirki gün hakda□da oýlanman, dünki günem ýatlaman şu güne uly lezzet bilen berlipdi. Jemma ýaly

ajayyp maşgalanyň golaýynda bolmagyň özi nämä degmeýär! Ol bahym Jemmadan

gyda düşer, aýralygyň hemişelik bolaýmagy-da ahmaldyr. Häzirlikçe bolsa

Ulandonyň romansyndaky ýaly şol bir durmuş naýçasy olary sapagyna baglap, öz

akymy bilen alyp barýar – şatlan, keýp çek, syýahatçy ýigit!

Bagtyýar syýahatça

hemme zat ýakymly, eziz bolup duýulýardy. Frau Lenore Sanini özi hem Pantaleone bilen italýanlaryň «tresette» diýilýän kart oýnuny oýnamaga çagyrdy, öwrenmesi kyn däl oýnuň oýnalyşyny öwretdi hem myhmanyň birnäçe kreýser puluny utdy. Sanin hoş boldy. Pantaleone Emiliň haýyşy bilen tüýlek Tartalýany başarýan zatlaryny görkezmäge mejbur etdi. Item taýagyň üstünden bökdi, «gepledi», ýagny üýrdi, asgyrdy, açyk duran gapyny burny bile ýapdy, hojaýynynyň geýilme kemi galmadyk köne köwşüni getirdi, iň soňunda-da, esgerleriň beýik depeli, gaşsyz başgabyny kellesine geýip, dönüklük edeni üçin Napoleon imperatoryň ýowuz ýazgarmasyna sezewar bolan Bernadott marşala meňzän boldy, Napoleonyň keşbini bolsa, elbetde, Pantaleone döretdi. Ol ellerini döşünde çalşyryp, üçburç başgabyny gözüne çenli çümre geýip, gödek hem edepsiz fransuzça, onda-da, – eý, Hudaý, nähili derejede fransuzça – geplemek bilen imperatora meňzemänem durmady. Tartalýa hojaýynynyň öňünde günäkär ýaly tutuş göwresi bilen ýygrylyp, guýrugyny ýamzyna gysyp, gysyk geýlen başgabyň aşagyndan süzülen gözlerini gyrpyldadyp otyrdy. Wagtal-wagtal Napoleon sesini gataldanda, «Bernadott» art aýaklarynyň üstüne galýardy. Ahyr Napoleon ganygyzmalykdan ýaňa özüniň fransuz häsiýetini ahyryna çenli görkezmelidigini hem unudyp: italýança «Fuori, traditore!» («Güm bol, dönük!») – diýip gygyranda, «Bernadott» aldyrany bar ýaly howlukmaçlyk bilen diwanyň aşagyna sümlüp, derrewem, oýnuň gutarandygyny habar

berýän ýaly, ol
ýerden begençli ses bilen üýrüp daşyna çykdy. Tomaşaçylar uzak
wagt gülüşdiler.

Sanin hemmedenem kän güldi.

Jemmanyň bolsa aýratyn ýakymly, dyngysyz hem keltejik
jyňňyrdaýan jaň ýaly
özüne çekiji gülküsi bardy. Şol gülki Saniniň kalbyny lertzana
getirdi. Eger şeýtmek
mümkün bolsa, ýaş ýigit şol ýakymly gülküsi üçin gyzy höwes
bilen ogşardy.

Ahyr, gije-de gelip ýetdi. Herki zatda bolşy ýaly,
hormatlanmakda-da serhet bar,
çeniňem bilmeli! Öýdäkileriň hemmesi bilen birnäçe gezek
sagbollaşyp, hemmelere

birnäçe gezek «Ertire çenli!» diýip (Emil bilen-ä ol
ogşaşdam), myhmanhana ugran

Sanin kä gülyän, kä pikire batýan, kä parahat, käte hatda
hemme zada göwnübir ýaly,
nähili-de bolsa hemişe özüne çekiji gyzyň keşbini hem özi
bilen alyp gitdi.

Jemmanyň kä edil gündizlik ýaly giňden açyk, aýdyň, şadyýan,
käte ýary kirpikleri

bilen örtülen, gijäniň garaňkysy ýaly gara gözleri başga
görnüşlerdir göz öňüne
getirmelere-de mylaýymlyk, täsinlik bilen aralaşyp, Saniniň
nazarynyň öňünde durdy.

Jenap Klýuber hakda-da, özünü Frankfurtda galmaga iteklän
sebäpler barada-da,

gepiň keltesi, dek düýn biynjalyk eden zatlar barada-da Sanin
bir gezegem
oýlanmady.

Saniniň özi hakynda-da birki söz aýtmaly ahyryn.

Ilki bilen-ä, ol görmeksiz hem däl, uzyn boýly, syrdam, ýüz
şekili onçakly açyk däl,

mylaýymdan mawy gözli, altyn öwüsýän saçly, akýagyz ýigitdi.
Iň esasy bolsa, ol

sadadan mylaýym, ynanjaň, açyk, ilki başda birneme

samsyklaç-şadyýan ýaly daş
görnüşli bolup göze ilýärdi. Beýle daş sypatly adamy ozallar
derrew agramly begzada
maşgalasynyň çagasydyr, «atasynyň» – gowy bariniň ogludyr,
biziň giň giden
ýarym sähra ölkämizde bol-telkilikde ösen diýip çaklaýar
ekenler. Ýöreýşi säginip□säginip ýöreýän, sakanaklap geplegen,
ýylgyryşy sereden badyňa ýylgyrýan
çaganyňky ýaly, iň soňunda-da, terlik, sagatlyk hemem
mylaýymlyk, mylaýymlyk,
mylaýymlyk – ine, Sanin depesinden-dabanyna çenli şu
aýdylanlardan ybarat.
Ikinjiden bolsa, ol kemakyl hem dälidi, ýuwaş-ýuwaşdan öwrenen
zady kändi. Daşary
ýurda aýlanyp gelýänem bolsa, şähdaçykdy: şol döwrüň
ýaşlarynyň iň gowy bölegini
gurşap alan biynjalyk duýgulardan ol känbir habardaram dälidi.
Soňky mahallarda biziň edebiyatymyzda «täze adamlar» üns bilen
gözlenensoň,
niçiksi ýol bilenem bolsa tämiz, onda-da S. Peterburgdan
getirilýän flensburg
ustrisasy ýaly arassa bolmak isleýän ýaş ýigitleriň keşbini
öňe sürüp başladylar,
Sanin ol ýaşlardan dälidi. Gürrüň deňeşdirmä ýeten bolsa, Sanin
biziň gara toprakly
ýerlerimiziniň baglarynda ösüp oturan topbak-topbak ýapprakly,
sapylan alma agajyny
ýada salýardy ýa-da, has takygy, öňki «hojaýynlaryň»
athanalaryndaky ýap-ýaňy
boýnuna tanap atylyp, münüş öwredilýän, gowy seredilip
läliksiredilen, ýogynaýak,
arassa, hamy ýylmanak, üçýaşar aty ýada salýardy. Soňky
wagtlarda durmuş mazaly
ýepbekläp, ençeme kynçylykly, synagly ýollardan geçensoň, onuň
bilen iş salşan
adamlar Sanin diýip, düýpden başga adamy gördüler.
Şol günüň ertesi Sanin entek ýorganda ýatyrka, bezemen

geýnülü, eli taýaklyja, ýüz-gözüne çalyb bilen zadyny çalan
Emil otaga kürsäp girdi-de, gerr Klýubertiň häzir
paýtun getirýändigini, howanyňam gowy boljakdygyny, hemme
zadyň ýola düşmek
üçin taýyn edilendigini, ejesiniň gezelenje gitmeýändiginiň
sebäbiniň bolsa ýene
çakzasynyň gozgamagyndan gorkýandygyny habar berdi. Ol ýeke
minuty hem
ýitirmeli däldigini ynandyryp, Sanini gyssamaga başlady.
Dogrudanam, jenap
Klýuber, Sanin entek üst-başyna serenjam bermegi tamamlamanka,
üstüni basdy. Ol
gapyny kakdy, içerik girdi, hormat goýýandygyny aňladyp, öý
eýesine bilini epip baş
atdy, dyzynda goýan saýawanly başgabynyň üstüne gelşiklilik
bilen elini goýup
oturdu, näçe garaşmaly bolsa-da, garaşjakdygyny aýtdy.
Çakdanaşa bezemen
bolansoň, ýeňles görkezýän eşik geýnen ýüzi nurana ýigit,
soňuna garaman, üstüne
atyr baryny sepinensoň, her bir hereketinde ýiti, hoşboý ys
göterilýärdi. Ol owadan
bolmasa-da, iki sany daýaw güýçli at goşulan, «lando» diýlip
atlandyrylýan giň
paýtunly gelen eken. On baş minut geçenden soň, Sanin, Klýuber
hem Emil üçüsi şol
paýtun bilen süýji-köke dükanynyň önüne dabara bilen baryp
saklandylar. Rozelli
hany gezelenje gitmekden kes-kelläm boýun towlady, Jemma onuň
ýanynda
galmak isledi, ýöne ejesi ony öz ýanyndan «kowdy».
– Men höwre mätäç däl, ýatjak. Pantaleonäni-de siz bilen
ibererdim welin, dükanda
söwda etmäge adam galjak däl.
– Tartalýany äkitmek bolýarmy? – diýip, Emil ejesine sowal
berdi.
– Äkidiberiň!

Tartaliya, gepe düşünyän ýaly, begençli hereketler bilen
dyrmaşyp, derrew paýtunyň
oturgyjyna mündi-de, gabat gelen zady ýalaşdyrmaga başlady.
Çaky, it paýtuna
birinji gezek münmeýän bolarly. Jemma etegi mele ýüpli ullakan
sypal saýawanly
başgap geýipdi. Başgabyň aşak eplenen öň tarapy Günden goramak
üçin onuň ýüzüni
tutuş diýen ýaly ýapýardy. Başgapdan düşýän kölegäniň bir
tarapy gyzyň dodagynyň
üstüne çenli baryp ýetýärdi, päkize dodaklar bolsa ýüzi
ýaprakly bägüliň gülýapragy
ýaly näziklik bilen gyzaryp lowurdaýardy. Neresse çaganyňky
ýaly päkize dişler
ajaýyp dodaklaryň arasyndan ogryn garaýardy. Jemma paýtunyň
yzky ornunda
Saniniň gapdalynda oturdy, Klýuber bilen Emil hem olaryň
garşysyna geçdiler.
Aýnanyň aňyrsyndan frau Lenoräniň aksowult ýüzi göründi, Jemma
oňa ýaglyk
bulady, atlar ýöräp ugradylar.

XV

Kiçeňräk şäherçe Soden Frankfurtdan ýarym sagatlyk ýolda
ýerleşýär. Ol Russiýada
suwy döş kapasasy näsag adamlara, göýä, nepi degýändigini
sebäpli, meşhur bolan
Taunus dagynyň eteginde owadan ýerde ýerleşýär. Frankfurtlylar
ol ýere, köplenç
dynç almak üçin gidýärler. Çünki ajaýyp seýilgähli Soden
şäherçesinde ösüp
oturankerawlaryň hem lipalaryň saýasynda ýerleşýän
garbanyşhanalardan piwodyr
kofe içmek diýseň lezzetlidi. Frankfurtdan Sodene barýan ýol
Maýn derýasynyň sag
kenaryny syryp gidýär, tä barýançaňam, iki tarapyňy-da miweli
daragtlar bezeýär.
Paýtun öran oňat ýol bilen assaja gidip barýarka, Sanin

Jemmanyň öz adaglysyna
bolan garaýşyny assyrynlyk bilen synlady. Sanin olary ilkinji
gezek bile görýärdi.
Gyz özüni sadalyk bilen parahat, adatdakylaryndan-da has
sabyrly hem agras alyp
barýardy. Klýuber bolsa Jemma golunyň astyndakylara sadadan
ýakymly lezzet
almaga rugsat beren tekepbir terbiýeçi ýaly bolup seredýärdi.
Onuň Jemmanyň
ugrundan gopmak üçin, fransuzlar aýtmyşlaýyn, «duýduryş
hereketlerini» edişi-de
Saniniň gözüne ilmedi. Çaky, jenap Klýuber adaglanan gyzy
bilen mesele çürt-kesik
çözülen hasap edýändigini sebäpli, gyzyň göwnünden turmagyň,
onuň üçin alada galyp
ýörmegiň geregi-de ýokdur öýdýärdi. Barybir, tekepbirlik
endigi ondan sähelçe-de
daşlaşmaýardy. Hatda Sodeniň tokaýly daglaryna, jülgelerine,
nahara çenli edilen
gezelençde tebigatyň gözelliginden lezzet alyp ýören mahalynda
Klýuber tebigata-da
şol öňki, käte içinde adaty hojaýynlyk talabedijiligi hem
peýda bolýan tekepbirligi
bilen garaýardy. Mysal üçin, ol bir çeşmäniň ýalpagrak oý
ýerden owadanlyk üçin
saga-çepe gysarmaga derek örän göni akym bilen akýandygyna
närazylyk bildirdi,
zýablik diýilýän saýraýan tokaý guşunyň aýaklaryny çalşyryşyny
hem halamady.
Jemmanyň içi gysmaýardy, gaýtam tersine, häzirki ýagdaýdan
lezzet alýardy. Ýöne,
Saniniň baha berşine görä, ol ozalky Jemma däldi. Ol ýüzüniň
kölege örtülen
ýalydygyndanam bolman (onuň gözelligi öňem lowurdap şöhle
saçyp duran gözelligi
däldi), Jemmanyň joşgunly ruhy kalbynyň teýine çümüp giden
ýalydy. Ol

saýawanyň açyp, elligini hem çykarman, sowatly gyzlaryň
boluşlary ýaly, agraslyk
bilen gezim edýärdi, kän geplemeýärdi. Sanin hakynda-ha
aýdybam durmaly däl
welin, Emil hem özüni onçakly erkin duýmaýardy. Üstesine-de,
özara gürrüňiň
mydama nemes dilinde edilmegi-de Sanini gelşiksiz ýagdaýa
salýardy. Diňe Tartalya
tapdan düşmeýärdi. Ol gabat gelen jokjokylaryň yzyndan
kowalap, gaty-gaty üýrýärdi, çuň çukurlaryň, töňňeleriň, küýze
ýaly bolup ýatan daşlaryň üstünden
böküp geçýärdi, ylgap barşyna, suwa özüni oklap, çalt-çaltdan
içýärdi, silkinýärdi,
çyňsaýardy, gyp-gyzyň dilini eginlerine çenli ýetirip, ýene ok
ýaly bolup atylyp
gidýärdi. Jenap Klýuber gezelenje gelenleriň içi gysmaz ýaly,
elinden gelenini
edýärdi. Ol adamlaryň ýaýbaň şahaly gaba çam agajynyň
kölegesinde oturmaklaryny
haýyş etdi-de, gapdal jübüsinden çaklaňja bir kitap çykardy.
Ol ady «Knallerbsen,
oder Du sollst und wirst lachen!» («Petardy, ýa-da Sen
gülmeli, hökman gülmeli
bolarsyň!») diýen, başdan-aýak gülküli degişmelerden düzülen
kitabý okamaga
başlady. Degişmelerden on ikisi dagy okaldy, ýöne adamlaryň
keýpiniň üstüne
ullakan keýpiköklük goşulmady. Diňe Sanin edeplilik görkezip,
çalarak ýyrşardy
hemem jenap Klýuberiň özi, her degişme okalandan soň gysgajyk,
çyndanam bolsa
gedemlik bilen güldi. Güldi. Sagat on ikilerde adamlar Sodeniň
iň gowy
garbanyşhanasyna geldiler.
Naharlanmak aladasyny etmelidi.
Jenap Klýuber nahara daş-töweregi ýapyk bassyrmanyň aşagynda
oturmagy maslahat

bermekçi bolanda, Jemma birden oňa garşy boldy. Ol diňe çar tarapdan şemal gelip duran açyk ýer – garbanyşhananyň öňündäki bagda goýlan kiçijik stollaryň birinde oturylmasa nahar iýmejekdigini, sebäbi diňe tanyş ýüzleri görmekden irendigini, başga-başga adamlary hem görmek isleýändigini aýtdy. Käbir stollaryň başynda bolsa eýýäm täze gelen adamlar otyrdylar. Giňgursaklyga salyp, gelinliginiň ynjuklygyna boýun bolan jenap Klýuber stol eýesi bilen gepleşmäge gidende, Saniniň özüne gözünü aýyrman, soragly seredýänligindenmi, nämemi, Jemma ýüzünü aşak salyp, dodaklaryny gysyp durdy. Saniniň bolşy onuň gaharyny getirýän ýalydy. Yzyna dolanyp gelen jenap Klýuber naharyň ýene ýarym sagatdan taýýar boljakdygyny aýdyp, oňa çenli goýlan şekilleri şar bilen ýykmalı kegli diýilýän oýny oýnamagy teklipe etdi. Ol, birhili, gelşiksizräk «he-he-he» etdi-de, oýnuň işdän açylmagyna-da kömek edýändigini habar berdi. Onuň özi kegli oýnamaga ussat eken. Ol gopbamlyk bilen muskullaryny oýnadyp, şary zyňanda, edermenlik eden ýaly geň görnüşe girýärdi, aýaklaryny tapyrdadýardy. Ol pälwan kysymdy, beden gurluşy iňňän gelşiklidi, owadan ak ellerine altyn öwüşginli hindi fulýaryny çalýardy. Nahar iýilmeli pursat geldi, adamlar kiçijik stoluň daşyna aýlandylar.

XVI

Nemes naharynyň nähilidigini kim bilmeýär? İçinde düwün-düwün hamyrly belke gaýyp ýören, tropik ýurtlarda bitýän dalgan agajynyň ysly köki atylan şurruk kürtük

çorba. Ýanyna ýumşap giden köne ýeralmasy, myssyk kelem,
gyrlan ajy hren goýlan
ak ýagy gurap, daş ýaly bolup giden gaýnadylan sygyr eti.
Köneliginden ýaña heňläp
ugran, kaporsaly, sirkeli, miwe baly bilen gowrulan ýylanbalyk
hem hökmany suratda
berilýän üstüne gyzyl reňkli turşurak suwuklyk guýlan pudinge
meñzeş
«Mehlspeise». Ana, Soden garbanyşhanaçysy öz myhmanlaryny edil
şonuň ýaly
nahar bilen hezzetledi. Oňa derek arpa suwy bilen çakyr welin
erbet däldi. Ýöne,
aýratyn bir şowhun bolmasa-da, naharlanyşygyň özi oňat
ýagdaýda geçdi. Hatda
jenap Klýuberiň bada göterende «biziň söýýänligimiz üçin»
(«was wir lieben!») diýen sözleri-de joşgun döretmedi.
Naharlanyşygyň wagty edeplilige, agraslyga
ýugrulan ýalydy. Nahardan soň sarymtyl, suwuk – tüýs nemes
kofesini berdiler.
Jenap Klýuber edeplilik bilen Jemmadan çilim çekmäge-de rugsat
sorady. Ýöne şol
pursat asla garaşylmadyk hem ýakymсыz, hatda ýaramaz bir
ýagdaý ýüze çykdy.
Goňşy stollaryň biriniň başynda Maýns goşun galasynyň birnäçe
serkerdesi otyrdy.
Seredişlerinden hem özara pyşyrdylaryndan many alsaň, olary
Jemmanyň
owadanlygy aňk eden bolmalydy. Çaky, serkerdelerden öň
Frankfurtda bolan biri
gyzy tanaýan ýaly bolup seredýärdi, Jemmanyň kimdigini bilýän
ýalydy. Ol birden
eli bulgurly (jenap serkerdeler örän içgilidiler, stollaryň
üsti hem çüýşeden doludy)
ýerinden turdy-da, Jemmanyň oturan stoluna golaý bardy. Ol
agymtyl sary saçly,
görk-görmekli ýigitdi. Ýöne aşa köp içmegi onuň ýüz-gözünü
üýtgedipdi. Onuň

ýaňaklary titreyärdi, gabaklary çişip giden gözleri
elek-çelekdi, gaýduwsyzdy.

Ilkibada ýoldaşlary ony saklajak boldular, soňam näme bolsa –
şol bolsun edip,
goýberdiler.

Birneme çaykanyp gelýän serkerde Jemmanyň öňünde saklandy-da,
erkiniň

garşysyna, özüni ele aljak bolýandygy duýulýan haýbatly sesine
bat berip: «Tutuş

Frankfurtdaky, tutuş dünýädäki iň ajaýyp kofe taýýarlaýanyň
saglygyna içýärin! (Ol

bulguryny başyna çekdi) Aýdan sözümiň öwezini dolmak üçinem
onuň ajaýyp

barmajyklary bilen ýolnan şu bägüli alýaryn!». Serkerde stoluň
üstünde, Jemmanyň

öňünde ýatan bägüli aldy. Jemma ilkibada bolýan ýagdaýa geň
galdy, gorkdy, gany

gaçan ýaly bolup, ýüzi agardy... Soňra-da gorkusy gahar-gazap
bilen çalyşdy, birden

tutuş, saçlaryna çenli gyzardy, onuň özüni kemsidene tarap
gönügen gözleri,

birwagtyň içinde garaňkyrady hem ýaldyrady, tümlüğe büreldi,
öňi alnyp bolunmajak

ýigrenç ataşy bilen lowurdady. Gyzyň beýle nazary serkerdäni
utandyrana meňzedi:

ol düşnüksiz bir zatlary samrady-da, baş egenden soň yzyna öz
ýoldaşlarynyň ýanyna

gitdi. Ýoldaşlary ony ýeňiljek gülki hem el çarpma bilen
garşyladylar.

Jenap Klýuber ýerinden laňna galdy-da, dim-dik duran ýerinden
başgabyny geýdi, öz

mertebesini saklap, onçakly gaty ses bilenem däl-de: «Bu
görülen ahwalat däl!

Görülmedik gödeklik!» («Unerhört! Unerhörte! Frechheit!») diýdi,
derrewem agras

ses bilen hyzmatçyny çagyrdy-da, tizden-tiz hasaplaşylmagyny
talap etdi. Olam hiç,

üstesine, jenap Klýuber paýtuny häzir çagyrmagy tabşyrdy,
zyndanam adamlar
kemsidilýänligi üçin bu ýere edepli kişileriň gelmeli däl
ekendiginem nygtady. Jenap
Klýuber şol sözleri aýdan mahaly öz ornunda gymyldaman oturan,
döşi galkyjaklan
Jemma uludan dem aldy. Ol öz adaglysyna edil serkerdä
seredişindäkisi ýaly
dykgatly nazaryny dikdi. Emil gahar-gazapdan ýaňa
galpyldaýardy.
– Turuň, freýleýnim! – diýip, jenap Klýuber öňki talabediji
äheňi bilen gepledi. –
Size bu ýerde oturmak gelşikli däl. Biz garbanyşhananyň içine
girmeli bolarys.
Jemma sesini çykarman ýerinden turdy, Klýuber oňa tirsegini
hödürledi, gyz
adaglysyna elini uzatmaly boldy. Klýuber apaň-apaň basyp,
garbanyşhana tarap
ýönelende, nahar iýlen ýerden daşlaşylýanlygy sebäpli, ol has
ulumsy görnüşe girdi.
Emil neresse-de olaryň zyzndan mytdyldap ugrady.
Jenap Klýuber eden hyzmaty üçin stol eýesine arak baha-da
bermän, hasap-hesibe
güýmenýänçä, çalt-çalt ädimläp giden Sanin serkerdeleriň
oturan stolunyň ýanyna
bardy-da, Jemmanyň göwnüne degene (şol pursat ol alyp gaýdan
bägülüni
ýoldaşlaryna gezek-gezegine ysgadýardy) fransuzça pert-pert
äheň bilen ýüzlendi: – Siziň ýaňky eden hereketiňiz,
merhemetli hökümdar, edepli adama, siziň
egniňizdäki serkerde eşigine mynasyp däl. Şonuň üçinem men
ýanyňyza siziň edep□ekram görmedik, bihaýa adamdygyňyzy
aýtmaga geldim.
Ýaş ýigit aýak üstüne galdy, yöne beýleki, harby derejesi
ulurak serkerde eliniň
hereketi bilen ony aşak oturmaga mejbur edensoň, fransuz
dilinde Sanine ýüzlendi:

– Siz ol gyzyň nämesi, garyndaşymy, doganymy ýa-da adaglysymy?
– Men ol gyza düýpden ýat adam – diýip, Sanin jogap gaýtardy.
– Men rus, ýöne
men beýle gödeklige göwnübir garap bilmeýärim. Ýöne, gerek
bolsam, meni tapyp
bilersiňiz, ynha, salgym, jenap serkerde.
Aýtjagyny aýdan Sanin öz salgysy ýazylan petegi stoluň üstüne
taşlady, şol pursat
harbylaryň biri Jemmanyň gülüni öňündäki nahar gabyna gaçyrdy
welin, Sanin ony
derrew garbap aldy. Ýaş ýigit ýene oturgyjyndan gobsunanda
ýoldaşy: «Döngof,
ýuwaş!» («Dönhof, sei still!») diýip, ony ýene saklady hem özi
ýerinden turup,
çekgesine harbylarça elini ýetirip, hereketinde-de, sesinde-de
hormat alamatyny
aňladyp, ertir irden olaryň polkundan bir serkerdäniň Saniniň
ýaşayan ýerine
barmagyny özüne hormat hasap etjekdigini aýtdy. Sanin çalarak
baş egip,
özünüňkileriň ýanyna ýetmäge gyssandy.

***

Jenap Klýuber Saniniň esli salym eglenmegine, onuň serkerdeler
bilen gep alşanyna
üns bermedik boldy. Ol atlary paýtuna goşanda haýal-ýagallyk
edýänine erbet
gaharlanyp, paýtunçyny gyssady. Jemma-da Sanine hiç zat
diýmedi, hatda oňa
seretmedem. Çytyk gaşlaryndan, gapyşyp duran gansyz
dodaklaryndan, göwresiniň
doňan ýalylygyndan many alsaň, gyzyň kalbynda şatlyk ýokdy.
Sanin bilen diňe
Emiliň gepleşesiniň gelip durandygy bildirýärdi. Ol Saniniň
serkerdeleriň stolunyň
ýanyna barmagyny, olaryň öňüne bölejik ak kagyza edilen
ýazgyny taşlap gaýdanyny
görensoň, sebäbini soramakçydy... Emil neressäniň ýüregi

gürsüldeýärdi, ýañaklary
gызarypdy. Ol Saniniň boýnuna bökmäge, gözýaş dökmäge ýa-da
häziriň özünde
onuň bilen gidip nejis serkerdeleri suwasalma ýençmäge
taýyndy. Ýöne ol özüni ele
alyp, asylly rus dostunyň her bir hereketini üns berip
synlamak bilen çäklendi.
Paýtunçy atlary ahyr paýtuna goşdy, gezelenje gelenleriň
hemmesi ýerli-ýerine geçdi.
Emil Tartalýanyň yzy bilen paýtunçynyň gapdalynda ornaşdy.
Oglan ol ýerde özüni
erkin duýýardy, üstesine-de, asla görmek islemeýän kişisi
Klýuber hem öňünde
gözüne dürtülip oturmaýardy.

***

Klýuber ýol boýy boş ýañrap geldi... ýeke özi ýañrady... hiç kim
oňa garşy hem
gitmedi, aýdanlaryny goldanam bolmady. Ol töweregi ýapyk
teläriň astynda
naharlanmagy ündäde gulak asylanyny aýratyn nygtady. Onuň
islegine garşy
gidilmedik bolsa, hiç hili ýakymsyzlyk hem döremezdi! Soňra,
serkerdelere gezek
gelende, döwletiň bagyşlanmaz ýaly derejede geçirimlilik
edýändigini, olaryň özlerini
alyp baryşlaryna göz-gulak bolunmaýandygy, jemgyýetiň harby
däl adamlaryna
geregiçe sarpa goýmaýandygy barada (das bürgerliche Element in
der Societät) birnäçe gödek, hatda liberal pikirleri-de aýtdy.
Şol zatlaryň netijesinde-de, wagt
geçmegi bilen soňy rewolýusiýa baryp ýetjek närazylyk
döreýärmiş. Klýuber oňa
ýakymsyz tutaryk hökmünde-de Fransiýany mysal getirip,
duýgudaşlyk bilen bolsa□da agras dem aldy. Şonuň bilen
birlikde-de ol özüniň-ä häkimiýete ýürekden hormat
goýýandygyny, hiç mahal, hiç haçan rewolýusioner
bolmajakdygyny, olar ýaly

bibaşlygy görse, öz närazylygyny beýan etmän durup
bilmejekdigini aýtmak bilen
öňküleriniň üstüni ýetirdi. Soň hem jenap Klýuber ahlaklylyk,
ahlaksyzlyk barada,
edep-ekram, mertebe duýgusy barada birnäçe umumy bellik etdi.
Nahardan ozalky gezelenç wagtynda-da Klýuberiň bolşuny gaty
goldamany sebäpli
Sanindenem birneme daşrakda duran, onuň şaýat bolýan
zatlaryndanam utanan
Jemma adaglysynyň häzirki ýaňramalaryndan soň-a, uýalyp, ýere
girip bilmedi.
Sanin bilen gepleşmän gelse-de, gyzyň hasratynyň yzasy
gezelenjiň ahyrynda lezzetli
duýga öwrüldi. Ol birden Sanine naýynjar nazar aýlady... Saniniň
kalbyndaky Jemma
bolan nebsagyryjylykly duýgy jenap Klýubere bolan närazylykdan
güýçlüdi. Ol
edýän pikirlerine doly aňy bilen baha bermese-de, ertir nähili
ýagdaýyň gopjagy
näbelli bolsa-da, başa-baş söweşe çakylyk almagy mümkin
bolsa-da, şu günüň
dowamynda dörän wakalara içinden begenmänem durmady.
Ezýet baryny beren (partie de plaisir) gezelenç ahyr tamam
boldy. Öý dükanynyň
öňünde Jemmany paýtundan düşüren Sanin onuň gaýtarylyp alnan
bägülini hiç hili
söz diýmän, eline berdi. Jemma tutuş göwresi bilen ot alan
ýaly boldy-da, Saniniň
elini gysyp, bägüli derrew gizledi. Agşam ýaňy düşüp ugranam
bolsa, Sanin öýe
girmek islemedi. Eýwanda peýda bolan Pantaleone frau Lenoräniň
ýatandygyny
habar berse-de, Jemma Sanini öýe çagyrmady. Emil müýnli ýaly,
Sanin bilen utançly
halda hoşlaşdy. Oglan ýadyrgaýan ýaly onuň bolşuna geň galdy.
Klýuber Sanini
ýaşaýan ýerine çenli ugradyp, hoşlaşanda-da tekepbirlik bilen

baş atdy. Edep□ekramly, özünden göwni suw içýän nemes üçin (hernäçe tekepbirlik etse-de) bu günki bolan waka gelşiksizdi. Ol hemme kişi üçinem şeýle bolupdy.

Ýöne welin Saniniň kalbynda şol duýgy, ýagny gelşiksizlik duýgusy bahym ýitip gitdi. Onuň ornuny näbelli, gümürtik bolsa-da, ýakymly, hatda gaty begençli keýpiçaglyk eýeledi. Sanin otagyň içinde eýläk-beýläk gezmeledi, hiç zadyň pikirini hem etmek islemedi, sykylyk atdy. Ol özünden örän hoşaldy.

XVII

«Jenap serkerdä sagat on bolýança garaşaryn – diýip, ertesi irden ýuwnup-ardynyp bolansoň, Sanin aýgyt etdi. – Şoňa çenli gelmese, goý, onuň özi meni gözlesin!»

Ýöne nemesler üstüne Gün dogrup ýatmaýarlar. Sagat entek dokuz hem bolmanka,

nobatçy gelip, jenap fon Rihter atly podporuçigiň (der Herr Seconde Lieutenant)

Sanini görmek isleýändiginiň habaryny getirdi. Sanin çalasyňlyk bilen uzyn syýly, iki ýanlaýyn iliklenen daşky geýimini geýip, myhmanyň getirilmegini buýurdy. Jenap

Rihter Saniniň garaşyşynyň tersine, juda ýaş ýigit, asyl entek oglanragam eken. Ol

özünüň sakgalsyz, murtsuz ýüzüne wajyp agraslyk bermegiň aladasyny etse-de,

isleginden netije çykmaýardy, hatda özünüň utanýandygyny hem ýaşyrmagy

başarmaýardy, oturgyçda oturjak bolanda-da, gylyjyna büdräp, tas ýykylypdy.

Poruçik sakynyp, sakawlap, gowşak fransuzçalap, öz dosty baron fon Döngofyň tabşyrygy bilen gelendigini, tabşyrygyň bolsa jenap fon Saninden düýn onuň adyna

aýdan kemsidiji sözleri üçin ötünç soramagy talap etmekden, bardy-geldi, ol isleg

jenap fon Sanin tarapyndan ret ediläýse, baron fon Döngof özüni kemsideni başa-baş darkaşa çagyrmaga taýyndygyny habar bermekden ybaratdygyny beýan etdi. Sanin ötünç soramaklyga meýliniň ýokdugyny, ikiçäk darkaşa çykмага taýyndygyny aýtdy. Ol jogapdan soň jenap fon Rihter öňküsi ýaly sakynyp-sakynyp, garpysygy taýýarlamak üçin kim bilen, haçan, nirede gepleşik geçirmelidigini sorady. Sanin iki sagat çemesi geçensoň, gepleşik geçirmäge fon Rihteriň ýanyna özüniň barmagynyňam ahmaldygyny, şoňa çenli özüniň araçy emin tapmagyň aladasyny etjekdigini aýtdy. (Şol iki aralykda-da ol: «Jähennem bolmuş, ol araçy emini men nireden tapaýyn?» – diýip içini geplettdi. Ýerinden turup baş egip ugran jenap fon Rihter, wyždany ezýet berýän ýaly, bosaga ýetip saklanansoň, yza öwrülip, dosty baron fon Döngofyň düýnki bolan wakada haýsydyr bir möçberde özüniňem günäsiniň bardygyny boýun alýandygyny, şonuň üçinem sähelçe ötünç soralsa-da – «des exghizes lecheres – köşeşjekdigini Sanine habar berdi. Sanin ol habara «ýeňil□u-agyr» hiç hili ötünç soramak meýliniň ýokdugyny, çünki ol özüni günäli hasaplamaýandygyny duýdurmak bilen jogap gaýtardy. – Beýle boljak bolsa... – diýip, jogapdan göwni suw içmedik jenap fon Rihteriň ýüzi öňküsindenem gyzardy. – Onda iki tarapdanam «dostluk okuny» – des goups de bisdolet a i'amiaple! – atyşaýmaly bolar. – Beýle gepiň manysyna men asla düşünmeýärim – diýensoň, Sanin jenap fon Rihtere sowal berdi: – Ol aýdanyňyzy oky asmana atmak diýip kabul etmelimi?

– Ýok, olar ýaly däl, beýle däl – diýip, halys aljyran fon Rihter düşnüksiz gepläp başlady. – Ýöne men oňa şeýle düşünip... Dartgynlygyň iki sany medeniýetli adamyň arasynda döränligi sebäpli... Men siziň araçy eminiňiz bilen gepleşerin... Şeýdip, ol öz sözünü soňlaman böl-di-de, çykyp gitdi. Ol bosagadan aňryk ätlän badyna oturgyja özünü goýberen Sanin ýere bakyp oýa çümdi: «Bu näme boldugy? Durmuş nädip birden çepbe çöwrüldi duruberdi? Geçmiş, geljek seljerilmez ýaly bulaşyp, ýok bolup barýar, diňe meniň Frankfurtda kimdir biri bilen, nämedir bir zat üçin garpysýanym galýar». Bir däli daýzasy Saniniň ýadyna düşdi. Ol daýzanyň tans edip, aýdyma hiňlenmesi bardy: Podporuçik, Sen eýjejik Amurjygym. Meň bilen tans et, kepderijik! Sanin uly ili bilen güldi-de, däli daýza öýkünip hiňlendi: «Podporuçik, meň bilen tans et, kepderijik!» – Bolsa-da, wagt ýitirmän hereket etmeli – diýip, Sanin gaty sesi bilen gepläp ýerinden turanda, önünde eli kagyzly Pantaleonäniň durandygyny gördi. – Men birnäçe gezek gapyny kaksamam, siz jogap bermediňiz welin, öýde ýokmukaňyz öýtdüm – diýen goja haty uzatdy. – Sinýorina Jemma ýollady Sanin, aljyramakdan ýaňa näme edýänini hem aňşyрмаýan ýaly bolup, haty desbi-dähil açdy-da, okady, Jemma Saniniň özüne belli mesele boýunça örän biynjalyk, bolýandygyny hem gaty tiz duşuşmak isleýändigini ýazýardy. – Senýorina biynjalyk bolýar – diýip, göräýmäge, hatyň mazmuny bilen tanyş Pantaleone gepläp başlady. – Ol maňa siziň näme bilen

meşgullanýandygyňyzy

bilmegimi hem sizi öz ýanyňa alyp barmagymy tabşyrdy.

Goja italýana sereden Sanin oýa batdy. Onuň kellesine derrew bir pikir geldi. Ilki

pursat ol pikir düýpden geň bolup duýuldy...

«Oňa garamazdan... näme üçin bu emin bolmaly däl?» diýip, ol özüne sowal berdi□de:

– Jenap Pantaleone! – diýip, batly seslendi.

Goja tisginip gitdi, eňegini ýakabagy bilen gizledi, Sanine nazaryny dikdi.

– Düýn näme bolanyndan siz habarlymy? – diýip, Sanin sowal berdi.

Dodaklaryny ýalaşdyran Pantaleone gür saçlaryny silkip:

– Hawa – diýdi.

(Emil gelen badyna bolan wakalary oňa aýdypdy).

– Bilýäňiz-dä onda. Näme diýseňizläň? Ýaňy bir serkerde ýanyndan gitdi. Ol

utançsyz meni başa-baş çaknyşyga çagyryýar. Men çagyryşy kabul etdim. Ýöne araçy□eminim ýok. Siz ol işi boýnuňyza almarsyňyzmy?

Ol habara tisginip giden Pantaleone gaşlaryny şeýlebir ýokaryk gerdi welin, olar

maňlaýa düşüp duran saçlaryň aşagynda gizlendiler.

– Siz darkaşa gürrüňsiz giräýmelimi? – diýip, şol pursada çenli fransuzça geplän

goja ahyr italýan diline geçdi.

– Gürrüňsiz. Şeýtmesem, ömrüm boýy masgaraçylygyň astynda galaryn.

– Hüm. Eger men ol işi göwnemesem, siz başga emin gözlemeli bolýaňyzmy?

– Ýogsa näme. Hökman.

Pantaleone utanyp aşak bakdy.

– Soramaga ejaza beriň, sinýor, de Sanini!. Siziň ol başa-baş çaknyşygyňyz bir

şahsyň abraýynyň üstüne gelşiksiz kölege bolup şek ýetirmezmi?

– Beýle çak etmeýärin. Ýöne, nähili-de bolsa, gaýry çykalga ýok. Atylan ok daşdan

gaýtmaz.

– Hüm, – eden Pantaleone tutuşlygyna diýen ýaly ýakabagynyň aňyrsyna bukuldy.

– A, ol ferreflukto Kluberio, näme etsem diýýä? – Goja birdenem ýüzüni ýokaryk tutup gepledi.

– Olmy? Ol hiç zadam edenok.

– Ol-a bolmaýar. – Pantaleone ýigrenç bilen eginlerini gysdy.

– Nähili-de bolsa,

men size minnetdarlygymy aýtmaly. Şu mahalky çöken ýagdaýymda-da meni

agramly, päk adam saýyp, – un galant'uomo! – kabul edeniňiz üçin, nähili-de

bolsa, men size minnetdar bolmaly. Şeýtmek bilen, siz özüňizi – galant'uomo –

sypaýy adam hökmünde äşgär etdiňiz. Ýöne men siziň teklibiňiz hakda oýlanyp görmeli.

– Oýlanmaga wagt ýok, gadyrly jenap Çi... çippa...

– Tola, – diýip, goja Saniniň yzyny aýdyp bilmän goýan sözünüň üstüni ýetirdi. –

Maňa oýlanmak üçin aňyrsy bir sagat gerek bolar. Ol mesele meniň rehim-şepagatly dostlarymyň gyzyna baryp direýär... Şonuň üçinem men oýlanmaga borçly. Ýene bir sagatdan, asyl kyrk bäş minutdan siz meniň gelen netijämi bilersiňiz.

– Ýagşy. Men garaşaryn.

– Indi bolsa... Men sinýorina Jemma näme jogap bermeli?

Sanin bir tagta kagyz aldy-da, şeýle sözleri ýazdy: «Örän arkaýyn boluň, meniň

gadyrly tanşym! Men ýene üç sagatdan ýanyňyza baranymdan soň, size hemme zat

düşnükli bolar. Ýagdaým bilen gyzyklanýanyňyz üçin size ýürekden

minnetdardyrn».

Sanin ýazan hatyny Pantaleone berdi.

Goja seresaplyk bilen haty goltuk jübüsine salyp, ýene: «Bir

sagatdan!» diýensoň,
gapa tarap ýöneldi-de, birdenem hyrra yzyna öwrüldi, haýdap
Saniniň ýanyna geldi,
elinden ýapyşdy, ony özüniň bezegli ýakasyna gysdy, gözlerini
ýokaryk dikdi:

«Adamkärçilikli ýetginjek! Uly ýürek! – (Nobil giovanotto!
Gran cuore! – Sandan

galan goja (a un vecchiotto) – öz merdana goluňyzy gysmaga
rugsat ediň! (la vostra

valorosa destra!)» Soňra ol biraz yza tesip, iki elini hem
dabara bilen ýokaryk

göterdi-de, çykyp gitdi.

Sanin onuň yzyndan garady... gazetini alyp, okamaga başlady. Ýöne
gözleri setirlerini

üstünden manysyz hereket etdi. Ol hiç zada düşünmeýärdi.

dowamy bar. Powestler